

Koldo Izagirre

«Idaztea bigarren mailako bihurtu da prentsan»

Urtarrilaren 29an, 18:30ean, hitzaldia eskainiko du Koldo Izagirrek Hernaniko Milagrosa kaperan, euskal prentsaren historiaz. ARGIAren 90. urteurrenaren kariatz, eta *Hernaniko Kronikaren* laguntzarekin antolatutako ekitaldia izango da. Aurretik Izagirrerekin hitz egin dugu; gaiak ugari, erantzunak askotarikoak. Egungo prentsa “neutroa” dela uste du, “geza”. Zenbat gatz bota, eta nola? Ez dago errezeta magikorik ondorengo lerroetan. Osagai batzuk, bai.

GORKA BEREZIARTUA

Argazkiak: Dani Blanco

Hasteko, azken 90 urteetan euskal kazetarien estiloak izan dituen aldaketa garrantzitsuenak nabarmentzeko eskatuko nizuke. Zertan egin dugu aurrera? Eta atzera?

Fase asko izan ditu kazetaritzak, baina beti izan da, bateko edo besteko, ideia politiko jakin batzuen defendatzaile eta hedatzaile. Alegia, mundu osoko prentsa bezalakoa izan dela gurea ere. Oro har, eta batzuetan ezinbestean, izugarri katolikoa izan da. Lizardi bezalako katoliko zintzo batek zera esaten zuen, “kazeta prakaduna” behar genuela, “ez sotanaduna”. Atera kontuak! Pixkanaka, gure kazetaritza laikotu egin zen, gizaritari begira jarri zen. Gaien ugaritzeak estilo aldaketak ekarri zituen. Baina oraindik ere egiteko dago testuetan oinarritutako kazetaritzaren historia. Pena da.

Historia hori berreskuratzeko lane-tan jarduna zara; hor daude, besteak beste, Juan Bautista Bilbao, *Batxiren* edo Joseba Zubimendiren artikulu bildumak. Gaur egungo kazetari batek zer ikas dezake haietatik?

Gaurko kazetaria erredakzioan lotua dago, ez du kanpo-lanik egiten. Mundura irteteko, Internet dauka. Argazkiak egiteko, agentzia bat edo bi. Kazetaria itzultzaile huts bihurtu da, agentzien morroi. Erreportajeak egingo ditu Saharara edo Estatu Batuetako hauteskundeetara joanda, baina kaleko kazetaritza, inguru hurbileko berri ematen zuena, hori galduta dago aspaldi samar. Garai bateko kazetariak ez zuten objektibotasun asmorik. Iritzia ematen zuten aldiro, pertsonalki

engaiatzen ziren lantzen zuten albistean edo kronikan. Eta horrek estilo bat suposatzen zuen. Gaur neutroa da dena, geza. Seguru asko, kazetaritza fakultatean ere horixe ikasiko dute, estilorik eza dela objektibo izateko bidea.

Hain zuzen ere duela hamarkada batzuetako Zeruko ARGIAren aleak irakurrita, sentsazioa dut, euskara batuak ekarri zuen estandarizazioak ifrentzu hori izan duela: ez al du prentsalari onak freskotasuna galdu?

Aipatu dizudan neutrotasun horren ondorioa da, ez dut uste batuaren errua denik. Horretan bada on ustean sekulako kaltea egiten ari den figura, zuzentzailearena. Erakunde publikoetan itzultzailearena da kaltegitza hori: itzultzaile dagoenez, alegia, itzulpena beti denez gaztelaniatik geurerakoa, ez da deus sortzen euskaraz. Hori horrela da administrazioaren euskaldunenean ere. Horrelako zerbait komunikabideetan: zuzentzaile dagoenez, ez du ardura zabar idazteak, txukunduko du zuzentzaileak. Eta zuzentzaileak ezin die estilo bana eman erredakzioari. Nahikoa lan dauka sintaxia jatortzen, erre-pikapenak bakantzen eta akats ortografikoak behin eta berriz zuzentzen. Idaztea bera bigarren edo hirugarren mailako bihurtu da prentsan. Garrantzitsuagoak dira infografia, diseinua, “atsegintasuna”...

Ildo horri jarraituz: literaturak nola lagundu dezake prentsa komunikatiboago egiten?

“Literaturak sekulako kaltea egin liezaioke kazetaritzari. Literatura ez da, oro har, prentsak bere burua hobetzeko begiratu behar duen ispilua”

ak zein gradutan egin diezaioke ihes didaktismoari?

Kazetaritzak mundua ulertzen laguntzen digu. Esaterako, Israelek egiten dituen sarraskiek luzera zein helburu izan dezaketen argitzen digu, edo argitu behar liguke: irudietatik haratagoko jarduna da kazetaritza. Alderdi horretatik hartuta, benetako kazetaritza, nolabait, beti da didaktikoa, formatzaileria ere badenez, iritzi-sortzaileria. Nire ustez, paternalista izatea da kazetaritzak bere buruari ukatu behar diona. Irakurlea umetzat hartzea, esan nahi dut.

Stendhal-ek zioen bere helburua zela ahalik eta hitz gutxienekin ahalik eta gehiena adieraztea. Zerorrek, *Sua nahi, Mr. Churchill?* argitaratu ondoren eskaini zenuen hitzaldi batean, "izarrak loretan" esaldia adibide jarrita, elipsiaren beharra azpimarratu zenuen. Zer idatzi baino garrantzitsuagoa al da, zer kendu behar den jakitea?

Papera garestia da, orriak mugak ditu, eta egunkari-irakurleak presa dauka. Denbora pasatzeko, denbora-pasak eta gurutzegramak dakartzate egunkariak. Hortik ateratzen dugu idatzia zatika, lehen ikusian, tarrapatata irakurtzen dela, ez "denbora pasa". Nobela batek ehunka orrialde ditu. Ipuin batek dozenaka. Horieta ongi dator betelana, luzean ezin liteke beti tentsio bera mantendu. Kronika batek ordea, artikulua batek, albiste batek, lerroak dauka, hainbeste lerro, ezta orrialde bat ere. Funtsezkoa kontatu behar da prentsan. Apainketa edertasunaren aitzikoa da. Idazle ona, txarra kentzen dakiena

da. Baratzea bezala, testua jorratu egin behar da. Baina ba ote dauka astirik, kazetariak?

Ustezko objetibotasunaren mesedetan, hirugarren pertsonan idazten ditugu artikuluen hamarretatik bederati. Aberastuko ote luke kazetariaren 'ni'-ak euskal prentsa? Hurbilagoko egingo?

Protagonismoaren arriskua ere badauka nika jarduteak. Telebistako kazetariak, batez ere "berri-emaile bereziak" izaten dira horren eredu patetikoena. Kamera aurrean jarri behar izaten dute, "han bertan" daudela adierazteko: ez dira gai bertako ezer agertzeko. Atzean, adibidez, poliziaren *furgona* bat Espainiako Entzutegi Nazionalan sartzen. Zer egiten du hor kazetariak? Bere ni-a erakusten du, aurpegiz bezala hitzez. Eta dena da topikoa. Ni-a ez da interesgarria ez bada inplikazio baten ondorio. Lan moldeak sortu

Literaturak baliabide batzuk dauka, kroniketan, esaterako, erabilgarriak: kontaktaren linealtasuna apurtzea, dialogoak tartekatzea, alderaketa, metafora... Baina ez begiratu literaturari kazetaritza egiteko, literaturak sekulako kaltea egin liezaioke kazetaritzari. Ez dezagun kazetaritza kronikan edo artikulugintzan murriztu. Kazetaritza askoz handiagoa eta anitzagoa da hori baino, eta literatura ez da, oro har, prentsak bere burua hobetzeko begiratu behar duen ispilua. Are gehiago, idazle handi askok prentsa eduki zuten lehen eskola: zehaztasuna, interesgunea, apainkeriarik eza... Prentsarako idatziz ikasi zuten ganoraz idazten Hemingwayk eta García Márquezek, arrunt estilo desberdineko bi handi aipatzearen.

Zure literaturak prosa didaktikoari ihes egiten diola esan izan duzu. Kazetariaren estilo-

behar du estiloa. Bestela estilismoa egingo du kazetariak, alegia, kazetaritza ez beste zerbaiz. Exhibizionismoa, askotan.

Mark Twain: "Adjektibo bat ikusten baduzu, hil ezazu". Zerrendatuko al zenizkiguke prentsak, zure ustez, kalitu beharko lituzkeen adjektibo batzuk? Eta izenak? Aditzak?

Alejo Carpentierrek ere horrelako zerbaiz zioen, hizkeraren zimurrak direla adjektiboak. Orain gazteek dena "kristona" juzgatzen dute, "hiper" edo "super" bezala. Hainbestearainoko errepikatzez, honez gero ez dute ezer adierazten. Dena *superrona* baldin bada, zer edo zer "ona" dela entzundakoan on huts horrek "oso ona" izan behar duela pentsatzen dugu! Zer kendua ez da falta, baina honakoak lehenetsiko nituzke: "euska" kontzeptuarekin zerikusi duen guztia, "atzerri" kontzeptuarekin zerikusi duen guztia, "arrakasta" kontzeptuarekin zerikusi duen guztia, "ospea" kontzeptuarekin zerikusi duen guztia, "abentura" kontzeptuarekin zerikusi duen guztia...

Itzi Gurrutxaga: "Bi arrisku nagusi ikusten dizkiot. Bata, ez dakidala nolako gaitasuna dugun gaur egungo errealitatea erakusteko". Iritzi berekoa al zara?

Esan dizut kazetaria lotua dagoela, mahaitik ari dela. Eguneroko kuota bete behar du.

"Lan moldeak sortu behar du estiloa. Bestela estilismoa egingo du kazetariak, alegia, kazetaritza ez beste zerbaiz"

Liberatuko al lukete inor Balentziaga kasua bi hilabetez ikertzeko? Edo joan deneko berrogeita hamar urteotan amiantoak gaixotu eta hildakoen inguruko erreportajea egiteko? Ez, ez da errentagarri. Eta bestetik, botereak kontrolpean dauzka medioak, publizitatez eta subentzioz. Prentsa ez da librea, eta hedabide publikoak, publikoak ez baina gubernamentalak dira. Ez da kasualitatea ETBk dokumentalismoa sustatu ez izana. Ez dago ikerketa kazetaritzarik, ez da komeni. Prentsa, kazetaritza, kontraboterea izan zen inoiz, baina gaur...

Idazleak ikusten ditut euskarazko prentsan, baina iruditzen zait oraindik tiradera diferenteak dardelaren gurean: batean daude idazleak, bestean kazetariak. Zein da zure iritzia?

Tiradera diferenteak... Hori horrela da inguruko hizkuntzetan ere. Eta ez dut uste kazetariak bere burua menostua ikusi behar duenik idazletzat hartzen ez dutenean. Idazle onak ez daukan trebetasuna dauka kazetari onak, badaki gaiari nondik heldu, nor elkarriketatu, non dokumentatu... Kazetariak lan literario ederrak egin izan dituzte, idazle egin izan dira. Baina idazleak, idazle literarioak, nekez egingo du kazetaritza onik. Har itzazu kronikak, adibidez: oso desberdinak dira idazle batek eginak eta kazetari batek eginak. Igoaleko giharra daukate kazetariak egindako kronikek! ■